

1.7.2026

SUP0 686/01.04.01.03/2026

Valtiovarainministeriö

Viite: Valtiovarainministeriön lausuntopyyntö VN/35196/2025

Valtiovarainministeriön lausuntopyyntö hallituksen esitysluonnoksesta Tullin rikostiedustelua koskevaksi lainsäädännöksi

Yleistä

Valtiovarainministeriö on pyytänyt suojelupoliisilta lausuntoa otsikossa mainitusta luonnoksesta hallituksen esitykseksi, jossa ehdotetaan rikostorjunnasta Tullissa annettuun lakiin lisättäväksi uusi 3 a luku Tullin uhkaperusteisesta rikostiedustelusta. Ehdotettu sääntely olisi asiallisesti pitkälti samansisältöistä sen kanssa, mitä ehdotetaan aiemmin lausunnolla olleissa poliisin ja Rajavartiolaitoksen uhkaperusteisia rikostiedusteluja koskevissa hallituksen esitysluonnoksissa. Lisäksi nyt lausuttavana olevassa esitysluonnoksessa ehdotetaan tehtäväksi muutoksia Tullin salaista tiedonhankintaa koskevaan Tullin rikostorjuntalain 3 lukuun, henkilötietojen käsittelystä Tullissa annettuun lakiin, tullilakiin ja eräisiin liitelakeihin. Myös nämä muutokset seurailevat hyvin tarkasti niitä, joita ehdotetaan kahdessa edellä mainitussa muussa rikostiedusteluhankkeessa.

Suojelupoliisi suhtautuu myönteisesti rikostiedustelusta säätämiseen. Rikollisuusilmiöiden kansainvälistyessä on tarpeen parantaa keskeisimpien rikostorjuntaviranomaisten mahdollisuuksia torjua ennalta sellaisia rikollisuusperäisiä uhkia, jotka kaikkein vakavimmalla tavalla kohdistuvat yksilöiden ja yhteiskunnan turvallisuuteen.

Vireillä olevien rikostiedustelua koskevien säädöshankkeiden tavoitteiden toteutuessa Suomessa olisi siviili- ja sotilastiedusteluviranomaisten lisäksi useita rikostiedusteluviranomaisia (keskusrikospoliisi ja mahdollisesti muut Poliisihallituksen alaiset poliisiyksiköt sekä Tulli ja Rajavartiolaitos), jotka suorittaisivat omilla toimialoillaan uhkaperusteista tiedustelua. Suojelupoliisi ei näe asetelmassa ongelmaa edellyttäen, että tiedusteluviranomaisten toimialojen ja tehtävien rajat säilyvät riittävän selkeinä sekä lainsäädännössä että käytännön toiminnassa.

Toimialarajojen osalta olennaista on se, minkä tiedustelun kohdeuhkien katsotaan kuuluvan perustuslaissa jo nykyisin käytetyn käsitteen ”kansallista turvallisuutta vakavasti uhkaava toiminta” ja toisaalta perustuslaissa säädettäväksi ehdotetun käsitteen ”yksilön tai yhteiskunnan turvallisuutta vakavasti uhkaava vakava rikollisuus” alle. Perustuslain muuttamista koskevan hallituksen esityksen HE 198/2017 vp ja perustuslakivaliokunnan siitä

antaman mietinnön PeVM 4/2018 vp mukaan käsitteeseen "kansallinen turvallisuus" sisältyy se, että tiedonhankinta kansallista turvallisuutta uhkaavasta toiminnasta voidaan lailla osoittaa vain kansallisesta turvallisuudesta vastaaville viranomaisille, jollaisia nykyisessä valtion organisaatiossa ovat suojelupoliisi ja Pääesikunnan sotilastiedusteluviranomaiset. Jo yksin tästä syystä tulee huolehtia siitä, että rikostiedustelu ei kohdistu kansallisen turvallisuuden ydinalueelle. Toisaalta on selvä, että tiedusteluun ja sen kohteena oleviin uhkiin jo yksin toiminnan luonteen vuoksi liittyy tiettyjä epävarmuustekijöitä, eikä uhkan taustalla olevan tahon ja sen motiivien tunnistaminen varsinkaan alkuvaiheessa aina ole mahdollista. Eri tiedustelulajit voivat joissain tilanteissa limittyä, eikä tietynasteista limittyneisyyttä voida pitää kielteisenä asiantilana verrattuna siihen, että viranomaisten tehtäväkenttien ja toimivaltuuksien väliin muodostuu katvealueita. Limittyneisyyden tulee kuitenkin olla hallittua ja viranomaistoimintaa tulee sovittaa yhteen tarpeellisessa laajuudessa.

Tullin rikostiedustelun kohdistuminen ja tiedustelutoiminnan yhteensovittaminen

Tullin rikostiedustelun kohteista ehdotetaan säädettäväksi rikostorjunnasta Tullissa annetun uuden 3 a luvun 3 §:ssä. Pykälän 1 momentin mukaan Tullin rikostiedustelun kohteena olisi Tullin rikostorjuntatoimivaltaan kuuluva yksilön tai yhteiskunnan turvallisuutta vakavasti uhkaava tavaroiden laittomaan maahantuontiin, maasta vientiin tai kauttakuljetukseen liittyvä järjestäytynyt rikollisuus. Pykälän 2 momentin mukaan Tullin rikostiedustelun kohteena olisi lisäksi Tullin rikostorjuntatoimivaltaan kuuluva yksilön tai yhteiskunnan turvallisuutta vakavasti uhkaava tavaroiden laittomaan maahantuontiin, maasta vientiin tai kauttakuljetukseen liittyvä muu vakava rikollisuus.

Suojelupoliisin käsityksen mukaan edellä tarkoitetulla tavalla kohdennettu rikostiedustelu liittyisi Tullin ydintehtäviin, eikä se muodostuisi ongelmalliseksi eri tiedusteluviranomaisten toimialarajojen selkeyden ja tehtävien päällekkäisyyden näkökulmasta. Tämä ei silti merkitse sitä, etteikö Tullin rikostiedustelun ja suojelupoliisin siviilitiedustelun välillä voisi tapauskohtaisesti olla jonkinasteista päällekkäisyyttä johtuen muun muassa siitä, että suojelupoliisin siviilitiedustelun kohteeksi on poliisilain 5 a luvun 3 §:n 4 kohdassa säädetty kaksikäyttötuotteiden vientivalvonnasta annetun lain 2 §:ssä tarkoitettujen kaksikäyttötuotteiden levittäminen, pitäen sisällään myös kaksikäyttötuotteiden maahantuonnin, maastaviennin ja kauttakulun. Mahdollisten päällekkäisyyksien hallitsemiseksi merkittävässä asemassa on tiedustelun yhteensovittamista koskeva sääntely.

Tiedustelutoiminnan yhteensovittamisesta säädettäisiin rikostorjunnasta Tullissa annetun lain 22 §:ssä. Sääntely vastaisi poliisilain 5 a luvun 56 §:ää ja sotilastiedustelusta annetun lain 19 §:ää sekä aiemmin suojelupoliisin lausuttavana olleiden poliisin ja Rajavartiolaitoksen rikostiedustelulainsäädäntöjen ehdotettuja yhteensovittamispykäliä. Ottaen huomioon eri tiedusteluviranomaisten tiedustelutoiminnan limittyneisyys, suojelupoliisi pitää velvoitetta rikostiedustelun asianmukaiseen yhteensovittamiseen tiedustelun vakiintuneempien lajien – siviili- ja sotilastiedustelun - kanssa erittäin tärkeänä. Pykälän perusteluissa todetusti tehtävien limittymisen pitää olla hallittua, ja erityisesti ehdotetun säännöksen maininnalla tehtävien asianmukaisen toteuttamisen turvaamisesta pyritään varmistamaan, että tiedusteluviranomaiset eivät aiheuttomasti toimi toistensa tehtäväkentillä tai tee epätarkoituksenmukaisesti päällekkäistä työtä. Pykälän

perusteluissa todetun mukaisesti kansalliseen turvallisuuteen kohdistuvien uhkien ja erityisesti valtiollisen toiminnan muodostamien uhkien osalta tiedusteluvastuu on suojelupoliisilla. Suojelupoliisi korostaa sen tärkeyttä, että se saa Tullilta tiedon sellaisista rikostiedustelussa tehdyistä havainnoista, jotka viittaavat tiedonhankinnan kohteena olevan toiminnan uhkaavan kansallista turvallisuutta ja siten kuuluvan suojelupoliisin tehtäväkenttään. Tätä puoltaa jo yksin se, että kansallisen turvallisuuden suojaamista on vakiintuneesti pidetty sellaisena perustavanlaatuisena yhteiskunnallisena etuna, johon vakavankaan rikollisuuden torjunnan ei voida katsoa rinnastuvan merkitykseltään. Asia on toistuvasti vahvistettu muun muassa ylikansallisessa oikeuskäytännössä (viimeisimpänä EUT:n ratkaisu La Quadrature du Net ja muut, EU:C:2020:791, kohta 136). Eduskunnan perustuslakivaliokunnan toteamalla tavalla tiedonhankinta kansallista turvallisuutta uhkaavasta toiminnasta voidaan osoittaa vain kansallisesta turvallisuudesta huolehtivien viranomaisten – suojelupoliisi, Pääesikunta ja Puolustusvoimien tiedustelulaitos – tehtäväksi. Tehtävän suorittamisen edellytyksenä on, että kyseiset viranomaiset saavat muilta viranomaisilta tiedon kyseisiä uhkia koskevista havainnoista.

Muita havaintoja

Nyt lausuttava esitysluonnos vastaa edellä jo todetulla tavalla sisällöltään varsin tarkasti aikaisempaa sisäministeriön esitysluonnosta poliisin rikostiedustelulainsäädännöksi (ks. VN/27085/2023 19.02.2026), josta suojelupoliisi on antanut lausuntonsa (ks. SUP0 203/01.04.01.03/2026 8.4.2026). Kyseinen lausunto on saatavilla valtioneuvoston hankeikkunassa (<https://valtioneuvosto.fi/hankkeet>; kts. hankkeen SM047:00/2023 asiakirjat), eikä suojelupoliisi näe aiheelliseksi tässä yhteydessä sellaisenaan toistaa sen sisältöä. Suojelupoliisin näkemyksen mukaan sen aiempi lausunto on kuitenkin tässäkin yhteydessä relevantti muun muassa seuraavilta osin:

- Tullin rikostorjuntalain 3 luvun 38 §:ään soveltuu se, mitä lausunnossa todettiin poliisilain 5 luvun 39 §:stä
- Tullin rikostorjuntalain 3 luvun 53 §:ään soveltuu se, mitä lausunnossa todettiin poliisilain 5 luvun 54 §:stä
- Tullin rikostorjuntalain 3 a luvun 6 §:ään soveltuu se, mitä lausunnossa todettiin poliisilain 5 b luvun ehdotetusta 6 §:stä
- Tullin rikostorjuntalain 3 a luvun 9 §:n 3 momenttiin soveltuu se, mitä lausunnossa todettiin poliisilain 5 b luvun ehdotetun 10 §:n 2 momentista
- Tullin rikostorjuntalain 3 a luvun 12 §:n 1 momenttiin soveltuu se, mitä lausunnossa todettiin poliisilain 5 b luvun 13 §:n 1 momentista
- Henkilötietojen käsittelystä Tullissa annetun lain 9 §:n 1 momenttiin soveltuu se, mitä lausunnossa todettiin henkilötietojen käsittelystä poliisitoimessa annetun lain 7 §:stä
- Lakiin tiedustelutoiminnan valvonnasta soveltuu tässäkin yhteydessä se, mitä lausunnossa todettiin kyseisestä laista
- Pakkokeinolain 56 §:ään soveltuu tässäkin yhteydessä se, mitä lausunnossa todettiin kyseisestä pykälästä

- Verotustietojen julkisuudesta ja salassapidosta annetun lain 18 §:ään soveltuu tässäkin yhteydessä se, mitä lausunnossa todettiin kyseisestä pykälästä

Edellä mainitun lisäksi nyt lausuttavana olevaan hallituksen esitysluonnokseen näyttäisi sisältyvän joitain sellaisia vähäisiä virheitä, joille ei ollut vastinetta poliisin rikostiedustelua koskevassa suojelupoliisilla aiemmin lausuttavana olleessa hallituksen esitysluonnoksessa.

Hallituksen esityksessä ehdotetaan, että Tullille säädettäisiin Tullin rikostorjuntalain 3 luvussa oikeus telekuunteluun törkeän huumausainerikoksen estämiseksi ja paljastamiseksi. Suojelupoliisilla ei sinänsä ole huomautettavaa tätä vastaan, sillä se pitää toimivaltuuden säätämistä Tullin käyttöön tarpeellisenä ja perusteltuna. Telekuuntelusta ja muusta vastaavasta tietojen hankkimisesta päättämisestä koskevan ehdotetun 3 luvun 3 c §:n 3 momentin 1 kohdan mukaan telekuuntelua koskevassa vaatimuksessa ja päätöksessä olisi kuitenkin mainittava "toimenpiteen perusteena oleva rikos ja sen oletettu teko-aika taikka toimenpiteen perusteena oleva vaara". Koska Tullin rikostorjuntalain 3 luvussa ei ehdoteta säädettäväksi Tullin oikeudesta ns. vaaraperusteiseen telekuunteluun, tulisi edellä mainitusta säännöksestä poistaa maininta toimenpiteen perusteena olevasta vaarasta.

Tullin rikostorjunnasta annetun lain uuden 3 a luvun 25 §:ssä säädettäisiin tiedusteluvalvontavaltuutetulle tehtävistä ilmoituksista. Pykälän 2 momentin 3 kohdan mukaan rikostiedustelukeinoa käyttävän Tullin rikostorjunnan toimintayksikön olisi mahdollisimman pian ilmoitettava tiedusteluvalvontavaltuutetulle päätöksestä, joka koskee 33 §:n 1 momentissa tarkoitetun ilmoituksen siirtämistä. Jää epäselväksi, mihin säännösviittauksen on tarkoitettu kohdistuvan, sillä viitattu pykälä koskee tallenteiden ja asiakirjojen tarkastamista eikä sitä ole jaettu momentteihin. Ehdotetun 25 §:n yksityiskohtaisissa perusteluissa puolestaan annetaan ymmärtää, että viittaus 33 §:n 1 momentin asemesta kohdistuisi 36 §:n 1 momenttiin. Tämäkään ei toisaalta vaikuta perustellulta, koska kyseinen säännös koskee Tullin velvollisuutta ilmoittaa tiedonhankinnan kohdehenkilölle rikostiedustelukeinon käytöstä keinon käytön päätyttyä. – On ilmeistä, että nyt kyseessä olevan säännöksen esikuvana on poliisilain 5 a luvun 61 §:n 2 momentin 3 kohta, jonka mukaan suojelupoliisin on mahdollisimman pian ilmoitettava tiedusteluvalvontavaltuutetulle päätöksestä, joka koskee saman luvun 44 b §:n 1 momentissa tarkoitetun ilmoituksen siirtämistä. Viitatussa 44 b §:n 1 momentissa on kyse suojelupoliisin päällikön oikeudesta päättää ylitörkeää rikosta koskevan ns. palomuuuri-ilmoituksen tekemisen lykkäämisestä vuodeksi kerrallaan. Koska Tullin rikostiedustelulainsäädäntöön ei ylipäätään ehdoteta vastaavan kaltaista palomuurisäätelyä kuin mitä poliisilain 5 a luvun 44 – 44 b §:iin sisältyy, on vaikea nähdä, mikä funktio nyt kyseessä olevalla Tullin rikostorjuntalain 25 §:n 2 momentin 3 kohdan ilmoitusvelvollisuudella on ajateltu olevan.

Tullin rikostorjunnasta annetun lain uuden 3 a luvun 26 §:ssä ehdotetaan säädettäväksi tullimiehen turvaamisesta peitellyssä tiedonhankinnassa, peitetöinnässä, valeostossa ja tietolähdetoiminnassa. Pykälän 1 momentin mukaan kyseisiä toimivaltuuksia käyttävä tullimies saataisiin varustaa teknisen seurannan, kuuntelun ja katselun mahdollistavalla laitteella, jos varustaminen

on perusteltua hänen turvallisuutensa varmistamiseksi. Suojelupoliisi toteaa, että peitetoimintaa rikostiedustelukeinona käyttävän tullimiehen sanotunlainen varustaminen ei voine tulla kyseeseen, sillä hallituksen esitysluonnoksessa ei ylipäättäen ehdoteta peitetoimintaa säädetävän Tullin käytössä olevaksi rikostiedustelukeinoksi.

Apulaispäällikkö

Jonna Turunen

Päälakimies

Jan Sjöblom

Apulaispäälikkö

Jonna Turunen

Päälakimies

Jan Sjöblom

Asiakirja (ID 82704) on sähköisesti allekirjoitettu Suojelupoliisin
asiankäsittelyjärjestelmässä 1.7.2026 14.36.53. Allekirjoituksen
oikeellisuuden voi todentaa kirjaamosta.